

Matkailututkimus 6: 1-2, 50-52 (2010)

©Suomen matkailututkimuksen seura



Kirja-arvosteluita

Matkailua Pohjoismaissa ja Lapissa

Hall, C. Michael, Dieter K. Müller & Jarkko Saarinen (2009). *Nordic Tourism. Issues and Cases*. Channel View, Bristol. 310 s.

Tuulentie, Seija (toim.) (2009). *Turisti tulee kylään. Matkailukeskukset ja lapilainen arki*. Minerva, Helsinki. 274 s.

Antti Honkanen

Matkailualan opetus- ja tutkimuslaitos, Itä-Suomen yliopisto

Nordic Tourism -kirja on ensimmäinen tieteellinen teos, joka keskittyy Pohjoismaiden matkailuilmioihin. Vastaavia kirjoja on julkaistu muista alueista ja voikin sanoa, että oli jo Pohjoismaiden vuoro. Suomen kannalta onni on, että kirjan teemaksi valittiin nimenomaan Pohjoismaat eikä Skandinavia.

Teoksessa päästäänkin jo sivulla kolme tähän sekaannusta aiheuttavaan maantieteelliseen kysymykseen. Pohjoismaat eivät ole sama asia kuin Skandinavia, johon Suomi sen enempää kuin Islantikaan eivät kuulu minkään määritelmän mukaan. Tosin esimerkiksi USAn markkinoilla Skandinavia usein käsittää myös Suomen, mutta matkailussa postmodernit perinteisestä aluejaosta piittamattomat rajaukset ovat yleisiä. Mistäpä muusta on kyse esimerkiksi kirjassa hyvin esitellyssä joulupukkimatkailussa. Omassa nuoruudessaani Joulupukki asui Korvatunturilla Venäjän (tai pikemminkin Neuvostoliiton) rajan tuntumassa tiettömän taipaleen takana eikä Rovaniemen kupeessa turistibussin reitillä.

Nordic Tourism -kirjan kirjoittajat ovat maantieteilijöitä, mikä näkyy lähestymistavassa. Toisaalta kirja ei typisty pelkästään maantieteelliseksi esitykseksi ja case-tapauksia pääsevät esittämään muiden tieteenalojen edustajat. Case-tapaukset ovatkin kirjassa merkittävässä roolissa. Ne tukevat aiheiden käsittelyä sekä paikantavat käsitellyt asiat tiettyyn kontekstiin. Teoria ei jää roikkumaan ilmaan niin, että opiskelija ei ymmärrä sen merkitystä, vaan esitelty asia on tehty merkitykselliseksi jonkin kohteen tai ilmiön kautta.

Kirjan oppikirjamaisuutta korostaa se, että lukujen alussa kerrotaan oppimistavoitteet. Oppikirjamaisuuteen sisältyy myös ongelmia. Esimerkiksi Tourism Marketing -luvussa oppimistavoitteiksi kerrotaan, että opiskelija ymmärtää markkinointi-kon-

septin keskeiset elementit. Itse opiskelisin markkinoinnin käsitteet matkailumarkkinoinnin oppikirjasta ja Pohjoismaiden matkailua käsittelevästä teoksesta hakisin lähinnä tietoa alueen markkinoinnin erityiskysymyksistä. Käytäntö on kuitenkin yleinen oppikirjoissa ja opiskelija joutuu käytännössä kertaamaan jokaisesta oppikirjastaan matkailupalvelun erityispiirteet.

Tiettyä aluetta käsittelevistä teoksista on aina mielenkiintoista tarkastella sitä, mitä kirjaan on sisällytetty ja mitä jätetty ulkopuolelle. Nordic Tourism -kirja sisältää asiahakemiston, mikä helpottaa tämän kaltaista lähestymistä. Sen perusteella näyttäisi, että esimerkiksi Suomen vanhin kaupunki Turku ja sen matkailuilmiot eivät kaipaa esittelyä. Puute selittyy sillä, että kirja keskittyy pohjoismaisiin matkailuilmioihin eikä paikkoihin. Lisäksi kirjan tarkempi lukeminen paljastaa, että Turku on sentään mukana mainintana lauttaliikenteen satamana, vaikka asiahakemistosta sitä ei löydäkään.

Lauttaliikenne on huomioitu, mutta sen osuus on varsin pieni. Kuitenkin Silja Line (Tallink) ja Viking Line lienevät merkittävimpien matkailutoimijoiden joukossa Suomessa ja Ruotsissa pitää kotipaikkaansa Stena Line, joka on eräs maailman isoimmista lauttayrityksistä. Myöskään Suomen tai Islannin riippuvuudelle lentoliikenteestä ei uhrata tilaa.

Ilmiöistä poissaolollaan asiahakemistossa loistaa kausiluonteisuus. Tämä ei tarkoita, että kirjoittajat eivät siihen viittäisi. Esimerkiksi Pekka Kauppila Rukan kehityksestä kertovassa case-tapauksessaan korostaa ilmiön merkityksellisyyttä. Yleensä kausiluonteisuuden oletetaan olevan sitä voimakkaampaa, mitä kauempana päivän- tai viikon kohde sijaitsee. Pohjoismaista löytyy myös esimerkkejä siitä, miten sesongit ovat vaihtuneet matkailun kehittyessä. Kirjassa hyvä esimerkki tästä on Jukkasjärvi Kiirunan lähellä Ruotsissa.

Eniten tilaa kirjassa vie markkinointia käsittelevä luku. Esimerkiksi Suomessa markkinoinnin tehostamiseen ja brändäämiseen on viime aikoina kiinnitetty huomiota sekä tutkimuksessa että kehittämistoiminnassa, jolloin ratkaisua voidaan pitää perusteltuna. Matkailun hallintoon ja suunnitteluun käytetään sivuja hieman vähemmän, mutta teksti on oivaltavaa. Erilaisia Pohjoismaissa toimivia tutkimus- ja kehittämistoimintaa rahoittavia organisaatioita on syytäkin käydä läpi. Monet opiskelijat tulevat törmäämään niihin työelämässä. Kaupunkimatkailua käsittelevä luku sisältää 31 sivua kun luontomatkailulla on 21 sivua. Pohjoismaissa luontoon liittyvät matkailumotivaatiot ovat varsin korostuneita, mutta toisaalta pääkaupungit ovat matkailutilastoista katsottuna tärkeitä kohteita. Myös maaseutumatkailulle on jätetty tilaa sopivassa suhteessa muuhun sisältöön.

Nordic Tourism -kirja on selkeästi suunnattu yliopistolliseksi oppikirjaksi. Sitä on vaikea ohittaa, mikäli kurssilla on tarkoitus käsitellä matkailua Pohjoismaissa erityisesti silloin, kun opiskelijoiden joukossa on muualta tulleita, mutta kirja tarjoaa paljon uutta myös alueen matkailusta tietäville. Kirja sopii muillekin kuin maantieteestä käsin matkailua tarkasteleville opiskelijoille ja teos kuuluu Pohjoismaiden matkailusta kiinnostuneen tutkijan käsikirjastoon. Toivottavasti se lisää kansainvälisen tutkijayhteisön tietoisuutta pohjoismaisesta matkailusta.

Turisti tulee kylään -kirja käsittelee lappilaisia matkailukeskuksia ja sitä, miten kylien muuttuminen matkailukeskuksiksi on vaikuttanut paikallisväestön elämään ja

elinkeinoihin Lapissa. Jos Nordic Tourism -kirjassa tyylilajina oli maantieteellinen diskurssi, Turisti tuli kylään voidaan sijoittaa kulttuuritutkimuksen kaanoniin.

Kirjoittajat viittaavat runsaasti suomalaisiin matkailututkijoihin ja matkailuaiheisiin väitöskirjoihin. Teos toimii näin tietoisesti tai tiedostamatta eräänlaisena esitteenä suomalaisesta matkailututkimuksesta.

Teoksessa matkailuilmiön kasvua tarkastellaankin kriittisesti myös muiden elinkeinojen kannalta eikä pelkästään paikallisväestön elämysmaailman kautta. Matkailuelinkeinon merkityksen kasvaessa yhteentörmäyksiltä muiden elinkeinojen kanssa ei voida välttyä. Sama metsä ei sovellu sekä metsäteollisuuden, porotalouden että matkailuelinkeinon käyttöön ja konflikteja on jo nyt tapahtunut.

Kirja antaa elinkeinojen ja toisaalta paikallisten ja matkailijoiden välisistä välillä tulehtuneistakin suhteista monipuolisen kuvan, eikä pönkitä vain yhdenlaista näkemystä. Kirjassa ei myöskään sorruta matkailututkimuksen piirissä takavuosina varsin yleiseen moralisointidiskurssiin, vaan matkailu nähdään paitsi ongelmien lähteenä, myös säädeltävissä olevana elinkeinona, joka oikein ohjattuna voi olla osa kestävästä kehitystä – mikäli hyväksytään matkailuun erottamattomasti kuuluvat liikkumisesta johtuvat päästöt, minkä kirjan päättävä Kaarina Tervon artikkeli tuo esille.

Kirjan johdantoluvussa avataan sitä, mitä kylän muuttuminen matkailukeskukseksi merkitsee ja miten Lappi ja siellä tapahtuva luontomatkailu asettuu maailman matkailumarkkinoilla.

Ensimmäinen varsinainen luku on hieman hajanainen. Noora Palosaaren lähtökohta ei ole tutkimuksellinen vaan kokemuksellinen. Hän kertoo subjektiivisesti siitä, mitä hänelle matkailukylässä asuneena matkailun kehittäminen on merkinnyt. Artikkelit puolustaa paikkansa oivallisesti, vaikka onkin tyylilajiltaan poikkeava. Muut artikkelit käsittelevät paikallisten näkemyksiä matkailun kehittymisestä, mutta myös kehittämisestä, matkailukylistä brittiläisissä matkaesitteissä ja matkailukeskuksesta matkailijan paikkana.

Toinen luku on huomattavasti yhtenäisempi. Siinä kaikki aiheet käsittelevät tavalla taikka toisella matkailuelinkeinon suhdetta muihin elinkeinoihin. Kolmannessa luvussa keskiössä on matkailun kehittäminen. Teemoja ovat osallisuus suunnittelussa, maankäyttömuotojen yhteensovittaminen ja ilmastomuutoksen huomioiminen.

Siinä missä Nordic Tourism -kirja tarjoaa enemmän tai vähemmän kattavan kuvauksen pohjoismaisista matkailuilmiöistä, Turisti tulee kylään on pikemminkin keskustelupuheenvuoro. Omassa lajissaan tärkeä sellainen. Toisaalta sitäkin tullaan varmasti käyttämään oppikirjana. Molemmat teokset ovat tervetulleita uutuuksia, jotka toivon mukaan tulevat kulumaan suomalaisten opiskelijoiden ja tutkijoiden käsissä.